

LACKFI JÁNOS  
**Szabad a tánc**

Kedves diákok, tanévkezdés lévén az agykérgek zsiabdadtak, ismételjük át együtt az anyagot!

Egyes kérdés: minek is hagyta ott az ember a természetet? Válasz: hogy maga és utódai számára biztonságos környezetet teremtsen, többé-kevésbé függetlenül a kint uralkodó mostoha körülményektől. Vagyis a zárt tér egyenletes hője, valamint eső, hó, szél, kardfogú tigris és egyéb nagyszerűségek előli oltalmazottsága volt az a vonzerő, amely miatt hajlandóak voltunk korlátozni féktelen szabadságvágyunkat. Rousseau, akit a természethez való visszatérés apostolaként tisztelünk, áhítattal a következőket írja: „A természeti állapotról az állampolgárságba való átmenet feltűnő változást idéz elő az emberben, amennyiben felfogásában az ösztön helyébe az igazságosság lép és cselekvéseiben az eddig teljesen hiányzó erkölcsi elem jelentkezik. Csak ekkor győzi le a kötelesség szava a testi hajlamot és a jog a vágyakat, s az ember, aki eddig csakis önmagával törődött, úgy látja, hogy kénytelen más elvek szerint cselekedni és észére hallgat, mielőtt hajlamait követné. Bár ebben a helyzetben le kell mondania sok előnyről, amelyet a természet nyújt, ezzel szemben igen fontos más előnyöket nyer, képességei megerősödnek és kifejlődnek, eszmevilága kiszélesedik, elvei megnemesednek, egész lelke olyan mértékben tökéletesedik, hogy – ha az új helyzettel való visszaélés olykor, az előbbi állapotnál is mélyebbre nem süllyesztené – szakadatlanul áldania kellene azt a boldog percet, amely örökre kiszakította a természeti állapotából és egy erkölcs nélküli, oktalan állatból értelmes lényé, emberré változtatta.” Más kérdés, hogy Rousseau-nak ez az üdítően felszabadult polgárra később elönytelen paktumok, társadalmi szerződések révén magamagát és persze társait köti gúzsba, taszítja rabszolgasorba.

Egyszóval hatalmas szóranyukánk, a civilizáció, gondoskodik szükségleteinkről, kiszűri a zavaró elemeket, enyhíti a munkával járó fáradságot és a szüléssel járó fájdalmakat, melyeket a teológia az eredendő bűn következményeként tart számon. Az Édenkert

helyett, melyből egykor kiűztünk, szintetikus mennyországot, mesterséges magzatburkot hoztunk létre, s ettől képtelenek vagyunk elszakadni. Nemrég az egyik közösségi portálon cikket olvastam egy hölgyről, aki csereberekort nyitott, és ezzel mozgalmat indított Németországban. Hetvenéves korára eljutott oda, hogy idestova másfél évtizede pénz nélkül, szívességi alapon, szolgáltatást szolgáltatásra, árut árura váltva él a világban. Az írást rögtön meg is osztottam felebarátaimmal, és beindult a nagy virtuális traccsparti az éteren keresztül. Így kell élni vagy sem? Ez a természetes, vagy ez már túlzás? Netán túl szép, hogysen igaz lehessen? Volt, aki a régi jó kalákát hozta fel nosztalgizva. Más azt mondta, ez ma Magyarországon bizony adóelkerülésnek minősülne, s mint ilyen, komoly bírságot vonna maga után! Megint más rátromfolt, hogy hohó, hiszen hatalmas vállalatok körében jól ismert a barter intézménye, és így tovább. Meg aztán közösségi célokra, járdák, úttestek, játszóterek, vezetékek fenntartására is kell áldoznunk, nemde? Végül mindannyian kiegyeztünk benne, hogy szép lenne szabadon élni, de mégsem létezhetünk afféle teljes hőmlesztéként embertársaink dzsungelében! Más kérdés, hogy milyen áron vagyunk ilyen roppant civilizáltak: az internet-kattintással beutazható világ mögött napi fél marék rizsért számítógépet összeszerelő kínaiak állnak, hamburgereinkből halálra kínzott állatok hangja bődül, alsóneműnket rabszolgák szőtték Makaóban, az asztalunkra kerülő holland paradicsomot illegális bevándorlók permetezték az üvegházban rohamtempóban érlelő vegyszerekkel.

Kettes kérdés: ha egyszer az emberiség, akár a *Madagaszkár* című animációs film való világtól irtózó állatkerti állatai, nagy csinnadrattával kivonult a természetből, és köszöni szépen, jól elvan iskolai sorozatgyilkosaival, olajválságaival, Bajnokok Ligájadöntőivel, lottóhúzásaival és csekkbefizetéseivel, akkor ugyan miféle nyughatatlanság vezérli lépteinket újra meg újra vissza az eredet helyéhez? Rengeteget robotolunk, és mind ráköltjük házunk minél tökéletesebb szigetelésére, hiszen télen melegre, nyáron hidegre sóvárgunk. Autónk acélból kalapált esőkabatként burkol be, míg a munkahelyre érünk, ahol egy újabb szigetelt üvegketrec oltalmában kereshetünk még több pénzt, hogy még jobban szigetelhessük a házunkat, még tökéletesebb klímát szereltethessünk az autónkba. Aztán kiveszünk egy hét szabadságot, és rengeteg pénzért visítva leugrunk a szikláról egy szál

A Völgyi-Skonda kortárs gyűjteményből összeállított *Ki a szabadba!* című kiállítás megnyitója

gumikötélen, lekenuzunk egy jéghideg hegyi patakon, megközelítünk egy működő vulkánt, csak hogy átélhessük egy kicsit, amit nap mint nap átéltünk, amíg a szél, a hó, a fagy és a kardfogú tigrisek gondjaira bízva bóklásztunk a szabad természetben. Blaise Pascal, ugye, megmondta: „Az embernek minden baja abból származik, hogy nem tud nyugodtan megmaradni a szobájában!”

Most akkor a természet mint kaland, az ember nyughatatlansága miatt válik érdekessé? Miután sikerült ingermentessé varázsolni környezetünket, repülőgéphangár-hangulatúvá hangolni a bevásárlóközpontokat, aluljárót idéző térére a szálloda-hallokat, vonatkupévá a hivatalokat és hivatali helyiséggé a vonatkupékat, megint hajszolni kezdjük a spontán ingereket, a rendezetlenséget és burjánzást? A nosztalgia visz vissza a kezdet köreihez, mint ahogy gyermekkorunk helyszíneit is képtelenek vagyunk elérzékenyülés nélkül végigjárni? Nézd csak, mama, emlékszel, ekkor már homo erectusok voltunk... Vagy még csak habilizisek? Netán a felvilágosodás jólelkű vadember-kultusza hatna ránk? Szükségképpen nemesebb lenne bárkit is a természet lágy ölére való ráborulás? (Már hogy ilyen pajzánul fogalmazzak.) Ha szemügyre vesszük Lóránt János Demeter itt kiállított munkáit, a jól ismert, groteszk turista-reflexekre bukkanunk, a derék városlakók esznek-isznak-pecáznak-kukkerolnak, háti-zsákkal ténferegnek és halat késelnek bőszen, alighanem takaros pusztítást hagyva majd maguk után. Elmondható talán, hogy Petrarca óta, aki állítólag elsőként mászott fel az Etna tetejére kizárólag turisztikai célból, a kortársak legteljesebb közömbösségétől és értetlenségétől övezve (mé, mi van ott?), mind valamiféle tiszta, öntörvényű, magasabb rendű világot keresünk a szabadban. Ezt a romantika fokozottan metafizikus térnek is érzekelte: egy ismert Schiller-versben maga az Úr irkál villámokkal az égbolt kőtábláira, Caspar David Friedrichnél pedig a hajmeresztően feltörő őserők szinte lüktetnek a vásznon. Az impresszionisták aztán laboratóriumnak tekintették a nyílt teret, ahol a napsugarak beesési szögétől és a reflexjátékoktól függően egészen sajátos szín- és fényvegyületek keverhetők ki. A modernitás darabolós-újracsomagolós munkája pedig átalakította tekintetünket, és kezdtünk merőben szokatlan tömböket-formákat látni ott, ahol korábban arányérzék és festőiség jól nevelt rendjét észleltük csupán.

Az elnagyolt eszmetörténeti vázlatok egytől egyig szégyenletesek (így az iménti is), ha csak nem áll

mögöttük könyvtárnyi kutatómunka (esetemben nem áll), abba is hagyom hát ezt a tudatlanság magabiztosságával vázolt plein air-áttekintést. Szólnék inkább a jelen állapotról, arról a művészeti valóságról, amely ezeken a falakon bennünket körülvesz, lévén hogy itt ez most kutyakötelességem. Az anyag rendkívüli gazdagsága miatt engedtessek meg, hogy csupán két, számomra kiemelkedően fontos szempontot szálazzak ki a sok-sok lehetséges értelmezési mozzanat szövevényéből. Az első technikai kérdés lenne, mégpedig a térszemlélet, a térérzékeltetés mikéntje, mely szemlátomást élénken foglalkoztatta csaknem valamennyi itt kiállító festőt. Hiszen a „szabadban” azt is jelenti, hogy több a tér, más a tér, megfoghatatlanabb a szobabelsők és városi architekturális elemek esetében megszokott szögleteknél, rövidüléseknél, melyekkel annyit pepecselt már évezredek piktúrája.

A térkérdés emberi dimenziói miatt is legalább ennyire központi jelentőségű. Nemrég olvastam egy sportelméleti tanulmányt, amely abban látja a Pep Guardiola vezette FC Barcelona sikerének titkát, hogy az edző a futballpályát minél több, kreatív ötletek sokaságával meghódítandó terület halmazának tekintette, ezáltal forradalmian új elvet vezetve be a játék gyakorlatába. Nem titok, hogy jó közérzetünk jelentős mértékben függ személyes terünk integritásától. Tüstént menekülhetnénkünk támad, ha valaki folyton belepiszkal az auránkba, és hálásan fellélegzünk, ha beszélgetőtársunk tiszteletben tartja köreinket, hagy bennünket élni. Persze épp ugyanekkor pánik fogja el az embert, ha valaki egy beszélgetés közben centiméterről centiméterre vonja el tőlünk értékes jelenlétét, főként ha sokat várunk az adott kapcsolattól. Egy évekig Magyarországon élt belga tanárember számolt be róla, hogy amikor először hazánkba érkezett, egy kolléganője jött ki elé a pályaudvarra, és kísérete őt haza a keskeny vidéki utcákon. A nagyobb interperszonális távolságokhoz szokott, derék belga rémülten vette észre, hogy a hölgy válla folyton súrolja az övét, és végül rémületében már szinte a falakhoz tapadva haladt előre. Ebből egy életre megtanulta, hogy a magyarok követési távolsága jóval kisebb, mint az ő honfitársaié. Egy irodalmi est után élénk beszélgetésbe elegyedtem egy általam nagyon tisztelt, visszafogott, idősebb íróval, feleségem pedig remekül mulatott, ahogy pár lépés távolságról elnézte, hogy a zajlóténfergő tömeg gyűrűjében miféle násztáncot lejtünk mi ketten. Hisz én heves gesztusaimmal szinte

rámásztam kollégámra, aki hátrálási lehetőség híján körbe-körbe lépegetve igyekezett megszabadulni tola-kvó testbeszédem terhétől.

Egyszóval milyen is az, ha a festőnek a műteremben megszokottnál több tere adódik, mire használja fel, hogyan tágítja vagy éppen homogenizálja ezt a dimenziót? Benkő Viktor a Balaton-felvidéket telefestő Egry színvilágára emlékezve kék, zöld, narancspiros fásli-csíkokkal pólyálja be a borozgató figura előtt megnyíló tágasságot. Bereczki Kata fogja, és egy hirtelen gesztussal bűvészként kirántja a fürdőzők alól víz és föld egybefüggő abroszát, mégpedig úgy, hogy a kompozíció csodák csodájára egyben marad, ott lebeg a kéklő semmiben. Bognár Krisztina a közet érzékletesen durva anyagát dögönyözve tünteti el a különbséget szédítő, tériszonyos mélység és pihentető, vízszintes párkány között. Ugyan már, hiszen optikai szempontból leküzdendő meredély nem is létezik, minden sziszifuszi sziklamászás merő absztrakció, nevetségesen felesleges izzadás, fontoskodás, nem egyéb pusztá érzécsalódásnál! Bukta Imre korcsolyázó cigánylányát ólomüveg-szerűen felkockázott, kocsonyás tér fagyasztja körül, ahol ugyan a perspektíva törvényei érvényesek, a fák jól nevelten zsugorodnak a távlatba, ám furcsa ablakot (avagy léket) nyit a jég felett lebegő, mintegy faliújságra kiragasztott fotó, melyen egy alighanem nem-cigány kislány siklik gyakorlottan ugyanazon a tájon. Vagyis egyik távlaton belül ablak nyílik egy másik és mégis ugyanolyan világra, ahogyan például a televízió tár fel új univerzumot a nappaliból kivágott képkocka terén belül. Fehér László ismerős, fényreklám-neonnal felrajzolt figurái és homogén szürke-fekete hátterei kihangsúlyozzák az ábrázolt tájak sehonnaiságát, mindenhonnaiságát (már ha van ilyen szó), avagy, ha jobban tetszik, benső, spirituális karakterét. Fürjesi Csaba golfozói mintha egy terepasztal egybefüggő mocsarában küszködnének reménytelenül az elsüllyedés ellen. Hova jutunk, ha már ez az elegáns és méregdrága sport sem biztosítja, hogy megvethessük lábunkat az örök napfényben, és megmaradjunk roppant sármos, kissé tékozló, de ellenállhatatlanul vagyonos idolkak? Hecker Péter reklámtechnikával felfestett Suzuki népautója körül a pázsit, a lomboszat és az ágak szövevénye szecessziós kárpittá alakul, parodisztikusan kifordítva, nyárspolgári tocsogóvá változtatva az Art Nouveau átlényegített polgári textúráit. Jakatics-Szabó Veronika képregénnyé szeletelt

vásznain a kameraszögek ugráló, vibráló sokfélesége szüli a káprázatot, s talán nem véletlen, hogy az *Anzix a parkból* záró kockáján, a létezés örömeinek illusztrációjaként ujjhegyről röptetett katica körül anyagtalanná oldódik az addig nagyon is jelenlévő perspektíva. Király Gábor parkjai, kertje, vízpartja éppolyan jellegzetesen lemart felületeket mutatnak, mint a tárgyak vagy az emberi-állati testek egyes részletei. Mintha az egész világ egyetlen rozsdáette, újrafestésre váró, de penészes-varacskos-hámló mivoltában is élő, vonzó, áthevülő vaslemez lenne. Kiss Márta Szinyei-újraértelmezéseinek a XIX. századvég kedvtelve festett, vad gyepágyának háttérén varázsszönyegként lebeg egy-egy kartonmerev pokróc és rajta, akár a Medúza tutaján, a civilizációra hagyatkozva megmenekülni, túlélni kívánó, mester-ségesség és természetesség között hánykódó emberiség. Kósa János közeli és távolabbi múlt flexszel szétnyesett díszleteiből tologatja egybe a jelent, míg aztán már biztonsággal nem tudható, a többféle technika és méretarány közül mi valóság, mi ábránd vagy emlék, pontosabban mi melyik valóságrendbe tartozik. Nagy Kriszta lecsupasztított, behavazott mezői elsősorban az én-figura beiktatásával válnak valóságfelettivé, mintha a nőiség borogatná fel nagyításával, áttetszőségével, provokatív fájdal-mával a bevett, jól ismert, már-már keletiesen látványos ág-, gyümölcs- és virágmotívumok hierarchiáját. Osgyányi Sára vízalatti és vízfeletti univerzumra bontja, ceruzarajz és olajfestmény vakító kontrasztjával is elhatárolja egymástól a létezés kétféle terepét, mi pedig hosszan eltűnődhetünk, vajon a színekkel kitöltött vagy a kitöltetlen figurák rendje a „tükör által homályosan” látás Szent Pál-i világa. Radák Eszter szaggatott-kontúrosan, mondhatni ragacsosan, legőszerűen egymásba kapaszkodó, összefogazódó színsíkjai régi kedvenceim, dekoratívításuk, finom, felületi érdességük gobelinjéből egyszerre olvasom titkolt szorongás és harsány életöröm alakzatait. Egy másik kedves, régebbi ismerős, Sipos Eszter leginkább a hordozó felület megválasztása és a betű nem-térbeli varázsereje által vonja ki festményeit a tér hatalmából. Fehér lapon karikázó, önfel-lelt biciklistái, mintás tapétáról lenégykézlábzó, földönkívüli csecsemői, kavicságyon sütkérező, keleties fürdőzői és törött cseréptányéron evező víkendezői mintha a súlytalanság állapotában lebegnének, ugyanakkor görcsösen beleragadva a gravitáció leküzdését célzó, megszokott mozdulataikba.

Szemadám György kiradírozott-retusált archív fotóra matricáz árnyképet és madártani pontosságú sirályt, Szűcs Attila pointillistán csipdesi tűhegynyi atomjaira a tájat, Tamási Claudia falatozó (pardon, uzsizó, hiszen a harmadik évezredben járunk) párocskája mögött fényfolttakaró-szerűen emelkedik meg, puffad föl a lebegő tér. Újházi Péter mondhatni felkasírozza vásznára a bányató partját, melyen gombostűre döfködött csodalények hadaként sorakozik kutyák és gazdik egymástól olykor el nem választható faji változatosságáig.

Zárógondolatként hadd ejtsek pár szót arról is, vajon a jelen tárlat művészeinek víziójában napjaink embere mennyire képes élni azzal az illuzórikusan megnövekedett szabadsággal, amellyel a pleinair elvben megajándékozza? Valóban közel tudunk-e kerülni a természethez, vagy marslakókként ismételtgetjük kisorszerű civilizációs kényszermozgásainkat, akár egy beindított robot, mely a betonon, a forró olajban vagy a tejszínhabban is éppolyan mechanikusan haladna tovább? A válaszok természetesen és szerencsére sokfélék, még ha a címlapra került Kiss Márta-festmény mobilozó és laptopozó, vagyis még egymásétól is elszigetelt, külön univerzumban létező kirándulói jelzik is, hogy jelentős, talán áthidalhatatlan távolságra kerültünk a vadon világtól (lásd még *Into the Wild*). Nem ellenállhatatlanul abszurd-e Hecker Péter makulátlan színekben fürdő, szabadtéri kutyajóga-foglalko-

zása? Nem lepleződik-e le megannyiszor az emberi test ormótlan meztelensége, például Lóránt János Demeter értelmiségi kenuzói vagy tömött idomú, fürdőző Zsuzsannája esetében, nem is beszélve Király Gábor tömbembereiről, Fehér László átlátszóan gyámmoltalan, szinte életképtelen gyerektesteiről vagy Bognár Krisztina tűz mellett didergő, ősemberien rózsaszín, puha és sebezhető figuráiról? Fogdosódó, ölelkező, egymást tapperoló vagy méregető férfiak-nők, csoportos kikapcsolódásba feledkezett vagy a tágas közegben elveszett, abba beleolvadni próbáló, magányos alakok terepe ez a sokféleképpen széttrancsrozott, megnyúzott, preparált, kigöngyölt, absztrahált, barkácmódszerekkel összetákolt táj. Úgy tűnik, nem mozgunk otthonosan benne, vendégségbe járunk hozzá és nem hazatérünk belé, sikerült elidegenednünk tőle. Mondhatni viszonyunkat a közeledés-távolodás, összetapadás-szétválás ritmikus, végletes dinamikája jellemzi. Az efféle mozgásvariációkat nevezzük egyébként emberyelven táncnak. Öröm, hogy az itt kiállító művészek elfogadták azt a táncra felkérést, amellyel a képek megalkotása járt, öröm, hogy szüntelen sóvárgással újra és újra van erőnk igent mondani a természet táncra hívásának, és egy más ütemű létezéshez hangolni saját bioritmusunkat. Reménykedjünk benne, hogy az ember sosem árul majd végleg petrezselymet a rendelkezésére álló, hatalmas, szabadtéri táncparkett peremén.



Bognár Krisztina: *Pihenő*; 2012; olaj, vászon (Völgyi-Skonda Kortárs Gyűjtemény)